

**BANK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY
DAVLATLAR TAJRIBASINI QO'LLASH YO'LLARI**

Samatov Sherzod G'ofur o'g'li

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Hozirgi zamonda global iqtisodiy muhitda bank tizimi nafaqat milliy iqtisodiyotning yuragi, balki raqobatbardosh rivojlanishning muhim turtkisi sifatida namoyon bo'lmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, bank tizimini samarali va raqamli asosda tashkil etish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mijozga yo'naltirilgan yondashuvni kuchaytirish orqali moliyaviy xizmatlar sohasida katta yutuqlarga erishish mumkin. Shu munosabat bilan, O'zbekiston bank tizimini takomillashtirishda ilg'or xorijiy tajribalarni tahlil qilish, ularni milliy sharoitlarga moslashtirish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalalardan biridir.

Ilg'or xorijiy tajribani tahlil qilganimizda, Germaniya, AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya va Singapur kabi davlatlar bank tizimini modernizatsiya qilishda muvaffaqiyatli yo'l tutganliklari e'tiborni tortadi. Bu davlatlar bank tizimini takomillashtirishda quyidagi yo'nalishlarda ilg'or tajribaga ega: moliyaviy xizmatlar diversifikatsiyasi, raqamli transformatsiya, mijozga yo'naltirilgan xizmat ko'rsatish, xavfsizlik tizimlari, fintech bilan integratsiya va moliyaviy regulatsiyaning markazlashtirilgan tizimi.

Germaniya tajribasi universal bank modeli orqali moliyaviy xizmatlar doirasini kengaytirishga asoslangan. Germaniya banklarida mijozlarga nafaqat an'anaviy kredit va omonat xizmatlari, balki investitsiya bankchiligi, sug'urta, aktivlar boshqaruvi va boshqa moliyaviy xizmatlar ham ko'rsatiladi. Bu model orqali banklar daromad manbalarini diversifikatsiya qiladi va barqarorlikni ta'minlaydi. O'zbekiston banklari ham faoliyat sohasini kengaytirib, investitsion xizmatlar va maslahatchilik xizmatlarini bosqichma-bosqich joriy etishi lozim.

AQSh tajribasiga nazar tashlasak, bu mamlakatda banklar texnologiyalarni jadal rivojlantirishga e'tibor qaratgan. Xususan, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, blokcheyn texnologiyalari, ochiq bank tizimi (open banking) orqali xizmatlar ko'lamini kengaytirilgan. Fintech kompaniyalari bilan integratsiya, onlayn kreditlash tizimlari, avtomatik to'lovlar kabi funksiyalar bank mijozlari uchun qulaylik va tezlik yaratadi. O'zbekistonda fintech startaplarini qo'llab-quvvatlash, ular bilan hamkorlik qilish va raqamli bank xizmatlarini joriy etish orqali xalqaro tajribani amalda sinab ko'rish mumkin.

Yaponiyada esa banklar faoliyatida "mijoz markazida" tamoyili ustuvor hisoblanadi. Bu davlatda mijozlar ehtiyojlarini chuqur tahlil qilish asosida individual yondashuvlar ishlab chiqiladi. Zamonaviy maslahat markazlari, soddalashtirilgan xizmatlar, aniq va shaffof tarif siyosati mijoz ishonchini oshiradi. O'zbekiston bank tizimida ham mijozlarni segmentatsiya qilish, "aqlli filiallar" (smart branches), interaktiv xizmatlar, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun moslashtirilgan xizmatlar joriy qilinmoqda, biroq bu yo'nalishda Yaponiyaning yondashuvi o'rnak bo'lishi mumkin.

Janubiy Koreya bank tizimi esa texnologik innovatsiyalar va kiberxavfsizlikka asoslangan. Bu yerda kredit skoringida sun'iy intellektdan foydalaniladi, firibgarlikni aniqlash algoritmlari va real vaqt rejimidagi monitoring tizimlari mavjud. O'zbekistonda ham avtomatik risk monitoringi, AI asosida skoring tizimi, internet-banking uchun biometrik autentifikatsiya tizimlarini kengaytirish orqali Koreya tajribasi qo'llanilishi mumkin.

Singapurda esa "aqlli bank" (smart banking) konsepsiyasi asosida barcha moliyaviy xizmatlar raqamli platformalar orqali taklif etiladi. Markaziy bank – MAS (Monetary Authority of Singapore) barcha banklarni yagona raqamli regulyator platforma orqali nazorat qiladi. Bu esa moliyaviy sektorni to'liq raqamlashtirish, qonunchilikni soddalashtirish va investorlar uchun qulay muhit yaratish imkonini beradi. O'zbekiston uchun ham banklar faoliyatini yagona raqamli nazorat tizimiga bosqichma-bosqich o'tkazish, davlat xizmatlari bilan integratsiya qilish dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Bank tizimini takomillashtirishda xorijiy tajribani muvaffaqiyatli joriy etish uchun bir necha shartlar zarur: birinchidan, zamonaviy texnologik infratuzilma va malakali IT-kadrlar bo'lishi; ikkinchidan, normativ-huquqiy baza xalqaro standartlarga moslashtirilgan bo'lishi; uchinchidan, banklar innovatsiyalarni sinovdan o'tkazish va tadbiq etishda mustaqil va tashabbuskor bo'lishi; to'rtinchidan, davlat organlari va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik mustahkam bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston bank tizimini takomillashtirishda ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi bebaho manba hisoblanadi. Bu tajribalar ichida Germaniyaning universal bank modeli, AQShning texnologik integratsiyasi, Yaponiyaning mijozga yo'naltirilgan yondashuvi, Janubiy Koreyaning innovatsion xavfsizlik tizimi va Singapurning regulyatsiya tajribasi ayniqsa e'tiborga molik. Ularni O'zbekiston sharoitlariga moslab, milliy bank tizimini isloh qilish orqali raqobatbardosh, samarali va zamonaviy moliyaviy tizim yaratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-yanvardagi PF-5969-son Farmoni. *2020-2030-yillarda bank tizimini rivojlantirish strategiyasi*. Toshkent.
2. Karimov, N.R., 2022. *Moliyaviy xizmatlar innovatsiyasi: nazariy va amaliy asoslar*. Iqtisodiyot va moliya, 1-son, Toshkent.
3. Xo'jaev, A.S., 2021. *Bank tizimida transformatsiya va xorijiy tajriba*. Toshkent moliya instituti nashri, Toshkent Deutsche Bundesbank, 2021. *Banking supervision in Germany*.
4. Federal Reserve Board, 2023. *Technology and innovation in the US banking system*.
5. Financial Services Agency Japan, 2022. *Customer-first strategy and inclusive banking in Japan*.
6. Financial Supervisory Service Korea, 2022. *Digital banking and AI in South Korea*.
7. Monetary Authority of Singapore, 2023. *Smart financial centre strategy*.
8. .